

Yhdistykseen uusia kunniajäseniä

Valtiotieteellinen yhdistys nimesi 11.4.2014 pidetyn vuosikokouksensa yhteydessä neljä uutta kunniajäsentä. Uudet kunniajäsenet ovat emeritusprofessorit Ilkka Heiskanen, Tuomo Martikainen, Jukka Paastela ja Risto Sänkiaho. Julkaisemme ohessa Jukka Paastelan tilaisuudessa pitämän puheen.

Minun valtio-oppini

Arvoisa Valtiotieteellisen yhdistyksen puheenjohtaja; hyvät Valtiotieteellisen yhdistyksen jäsenet.

Minua on pyydetty pitämään lyhyt puhe otsikolla *minun valtio-oppini*. Ensimmäisen mielipiteeni valtiollisista asioista muodostin vuonna 1956, jolloin käytiin presidentinvaali. Vaali tapahtui, kuten tiedämme, valitsijamieskollegiossa, jonka viimeisellä, kolmannella kierroksella olivat vastakkain sosiaalidemokraattien Karl-August Fagerholm ja maalaisliiton Urho Kaleva Kekkonen. Minun lapsuudenkotiini oli sosiaalidemokraattinen, joten isoäitini, äitini ja isäni äänestivät vaaleissa Fagerholmin valitsijamiesehdokkaista. Olin vuonna 1956 yhdeksänvuotias, joten minulla ei ollut äänioikeutta, mutta olin kiivaasti Fagerholmin kannalla, koska ajattelin, että hänellä, työväen ehdokkaalla, on parhaat edellytykset hoitaa suhteet suureen ja mahtavaan työväenvaltioon, Neuvostoliittoon. Muistan hyvin, kuinka koko perhe kuuntelimme radiolähetystä eduskuntatalosta, jossa valitsijamiehet olivat kokoontuneet. Radiolähetyksen oli melko monotoninen, kun Fagerholmin nimi luettiin 149 kertaa ja Kekkonen nimi 150 kertaa. Kekkonen oli vallassa vuoteen 1981 saakka. Keskustan kansanedustaja Eino Uusitalo sanoi jossain vaiheessa, että hän toivoisi presidentin olevan keskuudessamme jatkuvasti, joten hän kai toivoi Kekkonen elävän ikuisesti.

Minä en menestynyt koulussa, joten suoritin ainoastaan kansalaiskoulun tutkinnon. Kiinnostukseni politiikkaan säilyi kuitenkin koko ajan. Kun Kubbassa tapahtui vallankumous vuonna 1959, ja kun meidän piti koulussa pitää esitelmää, ehdotin opettajalleni, että mielelläni pitäisin siitä esitelmän. Opettaja sanoi kuitenkin, että minä olen liian nuori pitämään esitelmää tästä aiheesta, mikä minulle oli

suuri pettymys. Koulun jälkeen olin ensin juoksu-poikana huolintaliike Lars Krogiuksella ja sitten maalarinopissa. Olen siis alkuperäiseltä ammatiltani maalari. Janosin kuitenkin sivistystä ja hakeuduin 19-vuotiaana Työväen Akatemiaan, joka oli lähellä työväenliikettä oleva sisäoppilaitos. Menestyin siellä hyvin ja pyrin Tampereen yliopiston yhteiskunnalliseen opetusjaostoon. Pääsin sisään, ja siitä alkoi akateeminen urani. Parasta opinnoissani oli se, että saatoin kirjoittaa tutkielmani itse valitsemastani aiheesta. Olin vaikuttunut tuolloin uusvasemmistolaisuudesta ja antiautoritaarisista ideoista. 1970-luvun alussa voimakas virtaus ”takaisin leninismiin” versoi opiskelutovereitteni joukossa, ja nämä toverit alkoivat nyt puhua proletariaatin diktatuurin puolesta. Koska olin kiinnostunut marxilaisuudesta – se oli Työväen Akatemian peruja – valitsin pääaineekseni valtio-opin ja päätin kirjoittaa opetusjaoston lopputyöni käsitteestä proletariaatin diktatuuri sosialistisessa ajattelussa Ranskan vallankumouksesta Venäjän vallankumoukseen. Kun kirjoitin tätä tutkimusta, tulin siihen tulokseen, että vaikka käsitehistoria on mielenkiintoinen tutkimusaihe, se ei kuitenkaan tuo perimmäistä valaistusta fundamentaalisin marxismin historian kysymyksiin. Sellainen kysymys on kysymys työväenluokan – joka Marxin mukaan on vallankumouksellinen luokka – puolueesta.

Siirryttyäni yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan oli pääaineeni edelleen valtio-oppi, ja kirjoitin laudaturtyöni aiheesta Marxin ja Engelsin puoluekäsitteet. Lausunnossa todettiin, että työn ansio on kriittinen suhtautuminen Marxin ja Engelsin teksteihin, ja tällöin professori Olavi Borg ehdotti minulle väitöskirjan kirjoittamista aiheesta. Tämä ehdotus miellytti minua suuresti, koska olin alitajuisesti unelmoinut väitöskirjasta. Minulla oli onni saada Alankomaiden hallituksen apuraha työskentelyyn Sosiaalhistorian kansainvälisessä instituutissa Amsterdamissa vuonna 1982. Siellä minulla oli tilaisuus lukea Marxin ja Engelsin käsikirjoituksia ja ennen kaikkea harvinaisia alan kirjoja ja lehtiä. Väitöskirjani *Marx's and Engels' concepts of the parties and political organizations of the working class* julkaistiin vuonna 1985, ja seuraavan vuoden tammi-

kuussa väittelin. Kustoksena oli professori Olavi Borg, ja vastaväittäjinä olivat apulaisprofessori (myöhemmin professori) Tatu Vanhanen Tampereen yliopistosta ja dosentti (myöhemmin professori) Seppo Hentilä Helsingin yliopistosta.

Olen kirjoittanut lukuisia tieteellisiä tutkimuksia, muun muassa kaksiosaisen teoksen *Yksin- ja harvainvallasta – Tutkimus muinaisista ja nykyisistä autokratioista ja niistä esitetyistä käsityksistä*. Kiinnostavimpana näistä tutkimuksista pidän vuonna 2003 Kikumora Publications -kustannusyhtiön julkaisemaa teosta *Finnish Communism under Soviet totalitarianism*. Sitä varten työskentelin Moskovassa kymmenen kuukautta vuosina 1994 ja -95 Venäjän viime vuosien historian säilytys- ja opintokeskuksessa eli Puskinskaja ulitsan arkistossa. Asuin Moskovassa tavallisissa kerrostaloissa ja sain näin omaehtoisen käsityksen postsosialistisen Venäjän elintavoista. Viimeisen vuokra-asuntoni vieressä oli kadulla olutbaari, jonka tynnyrin tankkiauto täytti aina aamulla oluella. Olut laskettiin kumiletkulla asiakkaiden tyhjiin limonadipulloihin. Baari oli auki kunnes olut loppui.

Professori Olavi Borg kirjoittaa Tampereen yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitoksen historiikissa ”Kokemuksia valtio-opin projektitutkimuksista” (*Ruudusta Raunioon. Valtio-opin ja kansainvälisen politiikan opetus YKK:ssa ja Tampereen yliopistossa*. Tampereen yliopisto: Johtamiskorkeakoulu, 2011):

Suomalaiset tekivät tätä arkistojen ’ryöstöviljelyä’ varsin vähäisessä määrin. Poliittisen historian alalta tosin useammatkin yksittäiset tutkijat löysivät [Hannu] Rautkallion jälkeen nämä samat dokumenttiarteet. Niiden käytössä oli kuitenkin monia hankaluuksia. Jukka Paastelalle, joka SKP:n varhaishistoriaa koskevaa teostaan tarvitsi tietoja Moskovan vanhemmasta puoluearkistosta, sattui hauska kuvaava tapaus. Jukka oli liittynyt Rautkallion projektiin tutkijaksi ja sai puolen vuoden virkavapauden. Hän opiskeli intensiivisesti venäjää, johon lisämotivaatiota antoi hänen in-

tohimoinen oopperaharrastuksensa. Hän tulikin pian toimeen ilman kääntäjän apua selatessaan [Otto Ville] Kuusisen ja kumppaneiden 20–30 luvun kirjeitä, puheita ja puolueen pöytäkirjoja. Kun Jukka yhtenä päivänä pyysi arkistonhoitajaa, vanhempaa rouvashenkilöä [madame Zahnasarovaa], tuomaan nimetyt arkistolähteet, rouva ilmoitti, että niiden käyttöön tarvitaan Suomen kommunistisen puolueen lupa. Jukka ihmetteli asiaa ja sanoi järjestämisen olevan kovin vaikeaa, koska kyseinen puolue on Suomessa jo kokonaan lopettanut toimintansa ja lakkautettu! Syntyi vai-vautunut hiljaisuus ja asia jäi silleen. Jukka soitti minulle illalla ja tiedusteli, mitä ihmettä hän voi asiassa tehdä? Sanoin että parasta [on] olla pöyhimättä asiaa ja odottaa vain hiljaa. Ehkä jonkinlaisesta väärinkäsityksestä korkeintaan voi puhua. Niinpä vain kävi, että parin päivän päästä pyydetty arkistolähteet ilmestyivät Jukan työpöydälle selityksellä, että jotkin nuoret avustajat olivat sekoittaneet paperit. Tätä selitystä Jukka auliisti myötäili ja kiitti vuolaasti arkistorouvaa ja niin episodi oli onnellisesti sivuutettu. Projektien toteuttamisessa tarvitaan usein myös herkkiä ihmissuhdetaitoja!

Valtio-opin kentällä liikuin lähellä poliittista historiaa ja kirjoitinkin sivulaudaturtyöni Ranskan kommunistisen puolueen poliittisesta käänteestä vuonna 1935. Tutkimustyön lisäksi pidin opettamisesta ja opinnäytetöiden ohjaamisesta. Vakaa tarkoitukseni oli jatkaa uraani 68-vuotiaaksi asti. Vuonna 2007 sairastuin kuitenkin vakavasti ja jouduin jäämään sairauseläkkeelle.

Viimeiset julkaisut tekstini kirjoitin *Terrorismin monet kasvot* -kirjaan (WSOY 2007). Artikkelini tuossa kirjassa käsittelevät terrorismin varhaishistoriaa, Aasiaa, Lähi-itää, Saharan eteläpuolista Afrikkaa sekä al-Qaidaa ja al-Qaidaisia. Kiitos.

JUKKA PAASTELA